O tom světě jsem nevěděl nic…

„A teď konečně jedu pryč z toho smutku, do světa, kde nikdo nic neví“
Přesně takto jsem se tehdy cítil…

Psal se rok 1956. Přišly poslední prázdniny na základní škole. Nebylo na nich nic hezkého. Věděl jsem, že mám před sebou rozhodování, které nemohu ničím ovlivnit.

Byl jsem prostě stále ještě napůl dítě, navíc třídně nespolehlivé. Podvědomě jsem cítil, že „komoušové“ mi ještě ukáží. O to více jsem byl připoutaný k rodině a ani v nejhorším snu si nedovedl představit, že bych měl žít jinde nežli doma. Doma, to byla mamka, taťka, babička, brácha Eda a sestra Iva. Domov byl dům ve Sládkově ulici. Bylo mi 14 let, vážil jsem necelých 50 kilogramů a začal jsem si česat vlnku na čele. V rozhlase po drátě hráli „Třešňové květy“.

Přihláška na střední elektrotechnickou školu v Praze se vrátila s tím, že pro velký počet uchazečů jsem ani nebyl zařazen mezi ty, na které čekaly přijímací zkoušky. S podobným „vysvětlením“ se vrátila i moje druhá volba – přihláška na střední hotelovou školu do Mariánských Lázní. Beze zbytku se tak naplnilo sdělení soudruha ředitele ze základní školy, které mamince o pololetí ve sborovně zvýšeným hlasem a s třídním zápalem vmetl do tváře. Ono sdělení znělo jednoznačně a já si jej pamatuji doslovně: „Zaručuji se Vám madam, že váš syn se nedostane na žádnou střední školu.“ Měl pravdu, nedostal jsem se.

Ostatní kluci ze Sládkovy ulice se mezi sebou bavili o přijímačkách, o tom, na kterou školu nebo učiliště kdo půjde, já jsem si připadal jako prašivý. Maminka byla smutná, snažila se to na sobě nenechat znát, ale slyšel jsem její „kam toho kluka dáme“? Dny prázdnin ubíhaly a kromě toho, že jsem věděl, „že za to můžou bolševici“ nepřicházelo žádné řešení. Maminka i taťka tehdy oba zaměstnaní u Okresní správy spojů, však ke konci prázdnin přece jen řešení našli. Manžel jedné kolegyně z práce od maminky, který byl členem KSČ, byl právě čerstvě jmenován ředitelem „Odborného učiliště státních pracovních záloh č. 19 v Sokolově“. Tak se tohle šílené školské zařízení opravdu jmenovalo. Přitom označení školské, je z dnešního pohledu poněkud nadnesené. Bylo to takové malé komunistické zařízení, určené pro přípravu odborně vzdělané budoucí dělnické třídy. Bylo to takové „zařízeníčko“ pro předělání různě nevyhovujících mladých kluků mého věku.

To označení nevyhovující… mělo skutečně široký záběr. Od kluků, kteří propadali na „jedenáctiletkách“, jak se označovala tehdejší zrušená gymnázia, kluků kteří se dopustili ideologických pochybení na ostatních středních školách, kluků kteří měli již konflikt s tehdejší bezpečností ať už SNB (Sbor národní bezpečnosti) či STB (Státní tajná bezpečnost). Byli tam kluci z dětských domovů, synové vedoucích prodejen, co měli manka, kluci které vyhodili z jiných učilišť, včetně kluků ze Slovenska. Úžasná směsice, ale hlavně, až na tři výjimky, byli všichni starší nežli já se svými 14 a půl roky.

Myslím, že se mi do konce života nepodaří zapomenout ty pocity, které jsem měl, když jsem s maminkou jel poprvé do Sokolova, místa mého pobytu v následujících třech letech na učilišti, které se „protáhly“ na dalších patnáct let zaměstnání v chemičce.

Do Sokolova se tehdy jezdilo osobním vlakem tzv. „dřevákem“. Označení pocházelo od typu vagónů s dřevěnými lavicemi a stahovacími okny s dřevěnými rámy. Okénka však většinou stáhnout nešla, protože kožené, ale i pogumované řemeny k tomu potřebné, někdo dávno uřezal. Někdy se stalo, že jsme okno dokázali otevřít, ale to zase do kupé šel smrad z kouřící lokomotivy a do očí lítaly drobné kousky spalovaného uhlí. Vnitřek vagónů byly špinavý, zakouřený a smradlavý. V létě v nich bylo dusno a v zimě buď mráz, když parní topení nefungovalo anebo vlhké vedro, když topení sice hřálo, ale zase z něho unikala syčící pára. Ale to jsem odbočil.

Při své první cestě do Sokolova mi bylo už tradičně špatně od žaludku. Nevím, zda tím napětím či tím, že jsem jakoukoliv jízdu a to čímkoliv, v té době nesnášel. V příští třičtvrtě hodině ubíhaly zastávky Dvory, Chodov, Nové Sedlo, Jehličná. A už jsme byli na nádraží v Sokolově. Bylo odpudivé a na ceduli, která název označovala, prosvítalo ještě německé označení Fallkenau. Vystoupili jsme a okamžitě poznali i ucítili, že jsme jednak v hornickém městě, ale i městě s chemičkou. Pamatuji si, že bylo horko a já měl sváteční bílou košili, která během deseti minut zcela změnila barvu. Na celé tělo bubnovaly droboučké kousky popílku ze třech komínů elektrárny, která byla součástí chemičky a tvořila pozadí Sokolova. Popílek padal za límec, do vlasů a bylo nutné mít trvale sklopenou hlavu a nedívat se vzhůru, protože jinak jste měli okamžitě popílek i v očích. Ve vzduchu byl cítit všudy přítomný zápach po karbidu a chlóru, smíchaný s kyselou chutí kyseliny mravenčí, tedy „vůně“ linoucí se z chemičky do široka a daleka. Byl jsem vyděšený a maminka ztuhle zamlklá. Cestou do učiliště jsme míjeli žlutou, velkou starou budovu, která se stala na tři roky mojí školou. **Ze smutku, který vládl doma jsem odjel do úplně cizího světa, o kterém jsem opravdu nic nevěděl…**

Od budovy školy jsme se dostali před velký Hornický dům, monumentální stavbu kulturního vyžití v Sokolově. Z toho dne si ostře vybavuji rozsáhlý prostor před touto budovou, jak jsem se později zjistil s názvem „Nové náměstí“, kde právě probíhal jakýsi jarmark, byla tu spousta cikánů a vybavuji si ještě stánek s maňáskovým divadlem. Z tohoto náměstí to do dvoupatrové budovy internátu chemických závodů nebylo daleko. Stála po levé straně silnice vedoucí na Karlovy Vary a Cheb. Budova byla rozsáhlá s přístavbou přízemní jídelny. Co mne ihned upoutalo, bylo vysoké oplocení nahoře ukončené třemi řadami ostnatého drátu. Ostnatý drát byl obtočen i na okapech.

Věděl jsem, že do tohoto učiliště státních pracovních záloh přicházím jen díky známosti maminky s paní, jejíž manžel na zdejším učilišti ředitelovaI. Proto jsem přišel až v době, kdy už všichni ostatní kluci byli ubytováni a měli za sebou první seznámení. Soudruh ředitel nás s maminkou přijal vlídně, ale na mne působil přísným dojmem. Jak jsem později zjistil, opravdu přísný byl a ředitelovaI pouze školské části učiliště. Představil nás řediteli internátu.

Dozvěděl jsem se, že první rok nemohu do Sokolova z domova dojíždět, „že je nutné, aby si hoši zvykli na kázeň“ a tedy, že musím být ubytovaný v internátu. Myslím, že od toho sdělení jsem všechno ostatní vnímal jako v nějaké mlze a se zalehlýma ušima. Vzpomínám, že maminka polohlasně s panem ředitelem o něčem mluvila, ale i já tehdy poznal, že žádná jiná varianta není možná. Jen těžko jsem zadržoval slzy a nedokázal jsem si představit, že nebudu bydlet doma, ale v internátu.

S maminkou jsme smutně opouštěli Sokolov, vlak mířil domů a domov byla pro mne karlovarská ulice „Sládkovka“. Styděl jsem se, měl jsem strach a žádnou představu toho, co mne čeká. Strach se zvětšoval každou minutou, protože bylo jasné, že nic nemůže odvrátit to, co již po neděli začne. Maminka se mne snažila uklidnit tím, že znovu a znovu opakovala: „Vždyť na neděli budeš jezdit domů“. Ona totiž neděle byla tenkrát jediným volným dnem. Sobota byla pracovní i v učilišti. Chudák mamka, tenkrát nevěděla stejně jako já o OÚ SPZ CHZ Sokolov (Odborném učilišti státních pracovních záloh chemických závodů) zhola nic. Bylo to její i moje štěstí a dodnes jsem rád, že to bylo právě tak.

Přišlo pondělí a já znovu odjížděl do Sokolova s maminkou, kufrem a se slzami. S mamkou jsem se rozloučil na sokolovském nádraží a snažil se hrdinsky odolat touze, aby šla se mnou až do internátu. Maminka zamávala a najednou se mi zdála taková nějak malinká. Raději jsem se otočil a snažil se směle vykročit. A pak už jsem byl sám. Sám v cizím smradlavém a ošklivém městě. Ve městě plném špíny, kouře a popílku. Vláčel jsem svůj kufr ulicí U nádraží, přes Staré náměstí, do ulice K. H. Borovského, kde byl internát. Zazvonil jsem, kolena se mi podlamovala a měl jsem sucho v krku. Otevřeli mi dva kluci o dvě hlavy vyšší nežli já. „Co chcéš ?“ nahradilo vítací formuli. Vykoktal jsem něco jako, že

jsem ten nový, co nastupuje později. Odpověď byla krátká, ale konkrétní. „Nemáš žváro?“ Neměl jsem a tak jsem se stal nezajímavým. Jeden z čahounů mne odvedl do „vychovatelny“ což byla místnost, kde se zdržovaly vychovatelky a vlastně první půlrok i vychovatel.

Vychovatelce co se mne ujala, bylo asi slabých čtyřicet, měla usměvavý výraz, pichlavé oči a velká trčící prsa. Později jsem zjistil další překvapivé detaily z jejího pobytu na internátě. Soudružka vychovatelka mne vyzvala „tak pojď, chlapče“, pohladila mne po hlavě a já jsem ucuknul. Odvedla mne do prvního patra, kterým se táhla dlouhá chodba, končící volným prostorem se stoly na „pinponk“. Po pravé straně byla řada od jedničky do desítky očíslovaných, v horní části prosklených dveří. Po levé straně byly dveře označené jako WC a umyvárna.

„Tak chlapče, tady budeš bydlet“, řekla vychovatelka a zase mi šmátrala po hlavě. Znovu jsem uhnul a zvědavě otevřel dveře pokoje číslo 5. Vykoukly na mne čtyři postele, dvě a dvě na každé straně a mezi nimi vždy jedna velká skříň. U okna stal malý stolek. „Vyber si, kterou chceš, ty u okna jsou Szelsanyho a Václava“, nabídla vychovatelka. Vzal jsem tu levou u dveří. „Půlka skříně bude tvoje a půlka Václava“, pokračovala. „Věci je nutné mít ve skříni, nic nesmí být venku, ve skříni se musí udržovat vzorný pořádek!“ A dál chrlila: „Prádlo musí zařezávat do komínků, obuv odkládat v přízemí do botárny. Postel bude vzorně ustlaná, ložní prádlo složené pod polštářem, na postel se nesedá, ani se po ní v průběhu dne neválí!“ Z úsměvu zbyly jen ty pichlavé oči, ruce měla založené na břiše a podpírala si jimi svá obrovitá prsiska. Jen vzdáleně jsem vnímal další a další „smí se, nesmí se, je nutné, pravidelně, pečlivě, urychleně, soudružsky a bezchybně a neprodleně hlásit“.

Naštěstí se otevřely dveře a vstoupil podsaditý kluk, tmavý a s rozpláclým nosem boxera, další obyvatel od této chvíle „našeho pokoje“. Vytušil jsem správně, že to bude Szelsany. Natáhl jsem ruku a představil se jako, že jsem Petr. Jeho tlapa lehce rozdrtila moje prsty a koutky úst pronesly „Ondrej“. Řekl opravdu Ondrej, žádný Ondřej, jak se ve skutečnosti jmenoval. Cítil jsem, že Ondreje si asi nebudu moc přirovnávat ke klukům ze „Sládkovky“. A to jsem ještě netušil, že Szelsany je poloviční maďaroslovák. Po tomto „seznámení se“, pokračovala vychovatelka ve výčtu dalších „musí se a je nutné“, ale najednou zmlkla uprostřed věty. Ondrej se totiž rozvalil na postel a nohy si umístil na pelest. „Szelsanyyyy !“ zaječela soudružka vychovatelka, „vztýýýk !“ Byla na jedné půlce tváře rudá a na druhé půlce bílá. Ondrej se vymrštil a postavil do pozoru. „Dvacet kliků“, zařvala najednou vychovatelka, zvláštním a přesto velmi tichým hlasem. Barvy ve tvářích se jí vyměnily. Szelsany se z pozoru skácel do lehu na břiše v podporu na rukou. Dvacet kliků provedl v šíleném tempu a silně se při tom šklebil. Vychovatelka se beze slova otočila a z pokoje odešla. „Kurváá, je to blbá kráva“, řekl Ondrej a jen co klika dveří cvakla, znovu se skácel na postel.

Snažil jsem se narovnat do své půlky skříně své trenýrky, košile, kapesníky a další věci, kterými mne mamka do „intru“ vybavila. Právě když jsem se pokoušel o „zařezávající komínek“ trenek, dveře se znovu otevřely a vstoupil další kluk. Byl hubený s vpadlými tvářemi, bílou pletí, pihatý a svůj příchod ohlásil i zvukově – velmi hlasitě zatáhl do nosu zelenou nudli, která se mu pohupovala u nosu. Vzápětí se ozvalo ze Szelsanyho postele: „Kurváá Venco, vysmrkni si néé!“ Kluk si vytáhl složený kapesník, přidržel si jej dvěma prsty stále složený na nose, dvakrát zmáčknul a neposkvrněný jej vrátil do kapsy. Potom mi podal ruku – tu stejnou, s kterou likvidoval svojí nosní nudli a zahuhlal: „Já jsem Václav Václav“.

Rychle jsem se snažil svojí ruku odlepit od jeho a zároveň usilovně přemýšlet, co je to zase za fór nebo chyták. Nebyl to chyták, on se tak skutečně jmenoval. Později jsem se dozvěděl, že Vencu našli v roce 1945 ruští vojáci někde v příkopu, kde jej neznámo kdo, odložil asi jako 3 leté dítě. Možná mladší a možná, že místo, kde jej nalezli, nebylo ani v Čechách. Vzali jej sebou a předali nějaké české rodině, která je pak později odložila do nějakého útulku. Venca neměl rodiče, národnost, neměl věk, neměl nic. Všechno mu bylo určeno úředně, včetně jména Václav Václav.

Jen jsem si stačil odbýt seznámení s Vencou Vencou a už se dveře znovu otevřely a vevalil se vysoký obtloustlý a rudolící kluk s černými kudrnatými vlasy. Měl jsem pocit, že jsem ho už někde viděl. Jeho jméno mi sice víc neřeklo, ale za pět minut jsem zjistil, že je také z Karlových Varů a já měl najednou pocit, že je to někdo, koho dobře znám.

Stáli tam čtyři kluci, každý si jistě myslel to svoje o těch druhých, ale já si jen pamatuji, že jsem si uvědomoval, že skončilo něco, co se již nikdy nemůže vrátit a zároveň, že skutečně skončila veškerá legrace, která vlastně ani vůbec nezačala.

Z chodby se ozval hvizd píšťaly a řev „nááástup na oběěěd!“ To „služba“ na patře ohlašovala, že první ročník má čas oběda. Tři kluci z našeho pokoje a já po vyzvání „fofr vole“, jsme vyběhli na konec chodby, kde se už řadily „osádky“ dalších pokojů. Říkám řadily, protože celé patro se sešikovalo do trojstupu. A již přicházely „velký prsa“, jak jsem si v duchu označil vychovatelku. Postavila se před seřazený útvar a udělala něco, co připomínalo pozici po povelu pozor! Kluk, který předtím pískal na píšťalu a křičel „nástup na oběd“ připochodoval z boku útvaru, postavil se před „velký prsa“ a silným hlasem odříkal: „Soudružko vychovatelko, první patro, pokoje číslo jedna až deset, jsou připraveny k nástupu na oběd.“ Odpovědí mu byl povel: „Odchod na oběd“.

Sestupovali jsme v trojstupu po schodech do suterénu internátu, kde byla jídelna. Na schodech jsme se potkali s dalším „štrůdlem“ tvořeným trojstupy asi stejně starých kluků. „Vole, to sou zámečníci, žerou před náma“ vysvětlil Ondrej“

Jídelna připomínala školní jídelnu, jenom stoly nebyly v řadě, ale rozmístěné tak, že u každého stolku seděli čtyři. Vytvořili jsme zástup, který se posouval směrem k výdejnímu okénku. Každý si sebral tác, příbor a hluboký talíř na polévku, která stála v míse na každém druhém stole. Kuchařky byly staré, ale zručné. Jedna plácla na talíř čtyři kolečka houskových knedlíků, další přidala hnědou omáčku a tenounký plátek vařeného masa. Od stolu na mne spolustolovník volal: „Nečum a pojď séém“! Zprostředka jídelny se ozval opětovný hvizd píšťaly a pronikavé: „Co to jeéé!“ Teprve nyní jsem si všiml, že zde stojí vysoká žena se zrzavým drdolem, jednu ruku za zády a v druhé píšťalku. Můj soused z pokoje přestal křičet a dával mi posunky znamení, že si mám sednout ke stolu. Pochopil jsem, že co stůl, to pokoj.

Co pokoj, to stálé místo v jídelně. Zrzka, znovu zapískala a zařvala: „Zvířata jsou ukázněnější, tady bude klíid, nebo bude odchóód“. Nerozuměl jsem, co tím má na mysli, ale asi za týden jsem v praxi zažil, co to znamená „bude odchod“. Dopotácel jsem se ke stolu, kde se ostatní tři kluci z našeho pokoje už ládovali, jako by 14 dnů nejedli. Mně se zvedal žaludek, jednak z pohledu na houskové knedlíky a divnou hnědou omáčku, ale také z toho napětí, povelů a dosud „nabytých dojmů“, z nichž některým se ani moc věřit nechtělo, připadaly mi spíše jako zlý sen.

Mísa s polévkou byla už skoro prázdná, ale i tak jsem ještě několika protipohyby naběračky získal vlažnou vodu, v níž plavaly kroupy. „Budem zase prdět“, utrousil Václav. Posunkem hlavy jsem naznačil dotaz, kdo jako je ta zrzavá. „To je zástupkyně ředitele internátu velká soudružka a bacha, je to „děsná svině“, vysvětlil můj soused. Šťoural jsem se příborem v hnědé omáčce a odsouval knedlíky na okraj talíře. „Ty nežereš knedliky?“ otázal se tiše Ondrej, aby zrzka neslyšela. Zavrtěl jsem hlavou na znamení, že je nejím. „Budeš mi je vždycky dávat a dyby néé, tak ti flusnu do talíře a stejně mi je pak dáš“, uzavřel tichou konverzaci.

Sen se stále prohluboval, a já néé a néé se probudit. Odcházeli jsme z jídelny opět v trojstupu, byl jsem celý roztřesený a tušil jsem, že ty proudy sprostých slov, co jsem za těch několik málo hodin v tomto „novém domově“ vyslechl, budou jen předehrou k něčemu dalšímu. Byl jsem si skoro jistý, že nepůjde jen o sprostá slova a nadávky, ale že zde budu muset snášet něco, co jsem nečekal, neznal a nebyl na to vůbec, ale vůbec připravený…..